

healthcare than public health and medical insurance. Note that the compulsory health insurance is not introduced in Ukraine, voluntary form his organization takes a tiny fraction, and funding for health management at the expense of public funds.

Conclusion. Summarizing this study current trends and realities of health financing, we note that the first, the most important issue of national health care system is the lack of funding, inefficient use of funds allocated to the state, the imbalance in the structure of health care financing in the limited budget funding. These negative trends associated with the negative impact of the economic and political crisis, lack of coordination between the amount of state-guaranteed free medical care and the budget allocated for its provision, low-income and increasing risk of loss of life and health, inefficient development of voluntary health insurance.

To solve these problems, it is appropriate priority is, in our opinion, the introduction of compulsory health insurance as an effective tool to attract financial support for the health sector. In addition, improving the functioning of voluntary insurance market, which in conditions of financial and political crisis characterized by negative phenomena and processes related to low levels of solvency and welfare, minor financial capacity and reliability insurers inadequate legal framework and the lack of tax incentives for the development of health insurance, low quality of insurance services andерастыновову and ineffective policies, serve the growth of quality of care, reduce social tension and the emergence of social conflicts.

Keywords: finance; healthcare; Consolidated budget expenditures; sources of financing; general expenses; health aid; budgetary resources

Одержано редакцією 01.02.2016
Прийнято до публікації 10.02.2016

УДК 336.77: 338.43

ШЕВЧЕНКО Світлана Василівна,
асистент кафедри фінансів та банківської справи,
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет, Україна
maxsveta25@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-СПРЯМОВАНИХ ТА ПЛАТНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Анотація. У статті розкрито сутність поняття інформаційно-консультаційних послуг, їх значень для аграрного виробництва. Визначені причини, що стримують розвиток сільськогосподарського дорадництва в Україні. Розглянуто різні джерела фінансування соціально спрямованих та комерційних інформаційно-консультаційних послуг.

Ключові слова: інформаційно-консультаційні послуги, аграрні товаровиробники, дорадництво, інформаційно-консультаційне забезпечення, соціально-спрямовані послуги, комерційні послуги, фінансування.

Постановка проблеми. Система інформаційно-консультаційного забезпечення аграрних товаровиробників та населення набуває на сьогодні все більшого значення. Реалізуючи наукову, інноваційну, освітню і соціальну функції, поєднуючи в собі науку, освіту і агропромислове виробництво, вона сприяє розвитку дорадчої діяльності в Україні, виступає каталізатором науково-технічного прогресу в сільському господарстві, а також сприяє розповсюдженню нових знань і є необхідною в сучасних соціально-економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інформаційно-консультаційного забезпечення аграрних виробників досліджуються багатьма вченими, зокрема О. М. Бородіною О. А. Галичем, Т. П. Кальна-Дубінюк, І. Т. Кіщак, М. Ф. Кропивко,

І. М. Криворучко, П. Т. Саблуком, О. М. Шпичаком та ін. Завдяки їх працям сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень, а саме виявлення проблем розвитку інформаційно-консультаційних послуг для сільськогосподарських товаровиробників та можливих їх джерел фінансування.

Визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові доробки, питанням надання інформаційно-консультаційних послуг для агровиробників (дорадницьких послуг) в Україні, а також джерел їх фінансування приділено недостатньо уваги і тому ця тема залишається актуальною.

Метою статті є визначення проблем і перспективних напрямів розвитку інформаційно-консультаційних послуг для сільського товаровиробника (дорадництва) як одного з найважливіших чинників підвищення ефективності аграрного виробництва, а також визначення джерел фінансування дорадницької діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах сільський товаровиробник повинен приймати важливі рішення, які вимагають величезної кількості різної інформації або специфічних консультацій фахівців-експертів. Саме цим пояснюється потреба розвитку системи надання інформаційно-консультаційних послуг для аграрних виробників. Особливо актуальною ця діяльність стає, коли держава виділяє дане завдання в один з пріоритетних напрямків розвитку аграрного сектора України.

На основі проведених досліджень було сформоване власне визначення, що інформаційно-консультаційна послуга – це діяльність з передачі актуального інформаційного продукту від суб'єкта, що володіє таким продуктом, користувачу для задоволення ним інформаційної потреби, що передбачає при використанні такого продукту отримання споживачем додаткового доходу чи соціального ефекту.

Відповідно користувачами таких інформаційно-консультаційних послуг на ринку інформації в сфері АПК можуть бути:

- особисті підсобні господарства населення;
- фермерські господарства;
- сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм;
- підприємства, що заготовляють та реалізують сільськогосподарську продукцію;
- підприємства-постачальники матеріально-технічних ресурсів.

На основі статистичних даних можна виділити наступних можливих потенційних користувачів інформаційно-консультаційних послуг (таблиця 1) [1, с.77]

Таблиця 1

Аналіз потенційних користувачів інформаційно-консультаційних послуг

Організаційно-правова форма підприємства	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Відхилення 2014 р. від 2011 р.	
					од.	%
Усього	56247	56056	55630	52543	-3704	-6,59
Господарські товариства	8080	8235	8245	7750	-330	-4,08
Приватні підприємства	4244	4220	4095	3772	-472	-11,12
Виробничі кооперативи	917	848	809	674	-243	-26,50
Фермерські господарства	40965	40673	40753	39428	-1537	-3,75
Державні підприємства	310	296	269	228	-82	-26,45
Підприємства інших форм господарювання	1731	1781	1460	691	-1040	-60,08

Незважаючи на зменшення загальної кількості сільськогосподарських утворень потреба в інформаційно-консультаційних послугах не зменшується. Проте можна виділити ряд причин, що стримують розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення (надання дорадницьких послуг) агровиробника.

Курило В.І. [2] до причин, що стримують розвиток сільськогосподарського дорадництва в Україні відносить:

1. Гальмування розвитку інституційної бази дорадництва. У 2012 р. планувалося створення Національного центру сільськогосподарського дорадництва та обласних (регіональних) сільськогосподарських дорадчих служб з їх районними відділами. Цей центр мав бути створений за розпорядженням КМУ «Про затвердження плану заходів щодо реалізації 4 Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва на період до 2015 р.» Проте досі такого центру не створено.

2. Недостатнє державне фінансування дорадчої діяльності, а також неповне використання державних коштів безпосередньо дорадчими службами. Матеріали аудиту, проведеного Рахунковою палатою щодо виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р. у частині підтримки дорадництва, засвідчують, що з державного бюджету на вказану мету за цією програмою протягом 2008-2011 рр. фактично було використано 7 млн. грн. або 15,6 % від прогнозного обсягу. Зокрема у 2008 р. – 3487,6 тис. грн. (33 % від запланованого обсягу), 2009 р. – 1863 тис. грн. (17,3 %), 2010 р. – 1659,4 тис. грн. (14,9 %).

3. Складність процедури отримання бюджетних коштів дорадчими службами, що не дозволяє забезпечити плановірність і ритмічність надання дорадчих послуг, а також своєчасність сплати соціальних платежів. Фінансування соціально спрямованих служб з державного бюджету здійснюється за фактом виконання робіт, тобто всі видатки, пов'язані з проведенням дорадчих заходів, повинна забезпечити дорадча служба, і після здачі акту виконаних робіт територіальні управління агропромислового розвитку здійснюють відшкодування витрат. Через відсутність можливості отримання дорадчими службами коштів з державного бюджету, а також низький рівень власних обігових коштів, дорадчі служби часто не мають можливості оплатити витрати щодо здійснення дорадчих заходів.

4. Значно зменшилась платоспроможність великих сільськогосподарських виробників, фермерських господарств, малого підприємництва та сільського населення, що знижує їхню здатність замовляти сільськогосподарські дорадчі та консультаційні послуги.

5. Низька вартість соціально спрямованих дорадчих послуг. Спільним (на сьогодні діючим) наказом Міністерства аграрної політики та продовольства й Міністерства економіки України від 21.11.2007 р. № 816/394 «Про затвердження вартості соціально спрямованих дорадчих послуг» визначено вартість дорадчих послуг. Отже, майже 8 років вартість послуг не переглядалася, що за нинішніх умов призводить до того, що дорадчі служби змушені відмовлятися від їх надання.

6. Не надання індивідуальних консультацій для ефективної організації та управління господарством, в сфері фінансового та інвестиційного аналізу, маркетингу, а також для оптимізації використання відповідних ресурсів.

7. Зменшення кількості міжнародних програм з технічної допомоги розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні. Із 74 суб'єктів зареєстрованої дорадчої служби в Україні працюють лише одиниці. Їхня діяльність в основному фінансується коштами міжнародної технічної допомоги, але значна частина міжнародних проектів вже завершилася, або перебуває на стадії завершення.

Корінець Р. Я. [3, с. 11] вважає, що у тій структурі, яка складається сьогодні у сільському господарстві, основою якої є виключно великий бізнес, дорадники й не дуже потрібні. Ця служба необхідна у випадку такої моделі сільського господарства, що опирається на малий і середній бізнес. Тобто, розвиток дорадництва є неможливим без розвитку сімейного фермерства, кооперації, без належної державної підтримки малого сільського бізнесу. Такий підхід є в основі європейської аграрної політики.

В Україні ж зовсім інша ситуація, інша політика, що негативно позначається і на дорадництві, яке стикається з такими викликами:

– незадоволений попит на сільськогосподарські дорадчі послуги в частині розвитку малого та середнього підприємництва на селі, розвитку сільської місцевості;

- низька платоспроможність сільського населення, яке нездатне купувати дорадчі та консультаційні послуги;
- недооцінка значення та ролі інформації у сучасному економічному просторі як органами влади, так і представниками недержавного сектору;
- слабкість формальних інститутів в частині сільськогосподарського дорадництва, а також механізмів їх реалізації;
- слабкість неформальних інститутів сільськогосподарського дорадництва, зокрема відсутність культури купівлі та використання інформації;
- слабкість організацій сільськогосподарського дорадництва;
- фактична відсутність, за незначним винятком в окремих регіонах, державної підтримки такої діяльності та її суб'єктів;
- відсутність програмного підходу до сільськогосподарської дорадчої діяльності;
- кадрова незабезпеченість сільськогосподарських дорадчих служб;
- методична незабезпеченість сільськогосподарських дорадчих служб;
- залишення сільськогосподарських дорадчих служб за межами світової системи сільськогосподарського дорадництва.

Для подальшого розвитку інформаційно-консультаційної діяльності (дорадництва) потрібно її стабільне фінансування.

З погляду на форми власності дорадництва і джерела його фінансування можна відмітити чотири основні його системи:

1. Державне дорадництво – повністю фінансується з державного бюджету без оплати за дорадчі послуги;

2. Державне дорадництво однак частина послуг є платними (різна пропорція фінансування окремих дорадчих послуг між державою і селянами);

3. Дорадництво «напівавтономне» – суспільний контроль над дорадництвом передано сільськогосподарським організаціям або приватним фірмам. Особливого значення набуває оплата за дорадчі послуги. Характерною рисою такої системи є зниження дотацій на дорадництво з державного бюджету, особливо в його початковій фазі. Досить виразно зростає роль дорадництва фермерського і комерційного приватних фірм;

4. Дорадництво автономне (фермерське) – здійснюється спілками і організаціями селян, сільськогосподарських виробників, в невеликих розмірах дофінансовується з державного бюджету. Затрати на дорадчі послуги компенсуються зі членських внесків сільськогосподарських організацій чи спілок, або безпосередніх оплат за надані поради. В країнах, де існує вказана система дорадництва багато років, спостерігається чітка тенденція до зростання частки коштів тих, хто користується з дорадчих послуг. [4]

Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [5] дорадчі послуги що можуть надаватися сільськогосподарським товаровиробникам поділені на два види: соціально спрямовані дорадчі послуги і комерційні дорадчі послуги.

Соціально спрямовані дорадчі послуги, що надаються за рахунок коштів Державного бюджету України і місцевих бюджетів, щорічно визначаються державною цільовою програмою сільськогосподарської дорадчої діяльності в межах видатків центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики та місцевими програмами соціально-економічного розвитку. Органи місцевого самоврядування можуть визначати додаткові соціально спрямовані дорадчі послуги, які надаються за рахунок коштів місцевих бюджетів, відповідно до місцевих програм соціально-економічного розвитку.

Надання соціально спрямованих дорадчих послуг, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, проводиться на конкурсній основі. Участь у конкурсі щодо надання соціально спрямованих дорадчих послуг можуть брати тільки суб'єкти дорадчої діяльності. Звідси випливає, що комерційні дорадчі послуги - це послуги, які замовники оплачують самостійно.

Соціально-необхідні дорадчі послуги, це ті послуги, які в даний момент розвитку сільського господарства є нерентабельними в силу певних причин, Їх не можна знайти на ринку дорадчих послуг, але Держава зацікавлена в тому, щоб сільськогосподарські товаровиробники та сільське населення отримувало їх, що сприятиме збільшенню доходів сільського населення та розвитку сільської місцевості. Це стосується:

- висвітлення загальної інформації через підготовку та трансляцію відео, аудіосюжетів а також через випуск брошур, інформаційних листків, бюлетенів тощо;
- навчання сільського населення шляхом проведення семінарів, тренінгів, днів поля з різних питань технологічного, економічного, юридичного, організаційного характеру;
- втілення програм для розвитку дітей та молоді села тощо.

Прикладом соціально-необхідних дорадчих послуг може бути: інформація про аграрну політику Держави; допомога в створенні кредитних спілок, обслуговуючих кооперативів, сільськогосподарських оптових ринків; створення третейських судів; підтримка несільськогосподарських видів бізнесу на селі (зелений туризм, ремесло, сфера обслуговування тощо); створення та експлуатація громадських пасовищ.

Проте починаючи з 2012 року в Державному бюджеті не передбачені витрати на фінансування дорадчих служб, тому необхідні інші способи фінансування інформаційно-консультаційних послуг

Крім державної підтримки, фінансування дорадчої діяльності може здійснюватися за рахунок грантів, міжнародної технічної допомоги, коштів міжнародних програм та проектів, благодійних внесків фізичних та юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законом.

Серед інших зовнішніх джерел особливе місце належить грантам і спонсорській допомозі. Ці два джерела мають істотні відмінності, незважаючи на те, що і ті й інші виділяються на безоплатній основі.

Гранти звичайно даються на початку становлення інформаційно-консультаційної (дорадчої) служби для того, щоб дати перший поштовх, запустити процес із розрахунку на подальший його самостійний розвиток. Кошти на гранти виділяються, в основному, міжнародними фінансовими організаціями, спеціальними фондами, урядами і громадськими організаціями зарубіжних країн.

Гранти на відміну від спонсорської допомоги виділяються на конкурсній основі. У випадку оголошення тендера конкурсант має до встановленої тендерними умовами дати представити відповідно оформлену заявку.

Заявка, як правило, включає опис мети і завдань проекту, основних результатів, що передбачається одержати в ході реалізації проекту, заходів і видів діяльності, які забезпечать досягнення планованих результатів, а також необхідних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для виконання всіх намічених заходів.

Підготовка якісної заявки – процес творчий і трудомісткий, який вимагає спеціальних знань і великого досвіду. До виконання заявки звичайно залучаються професіонали, здатні забезпечити високий рівень підготовки документа.

Спонсори (приватні особи, комерційні фірми) допомагають, як правило, розвитку вже існуючих напрямків, фірм, організацій і служб, що довели ефективність своєї роботи і цільового використання раніше виділених коштів.

Прикладами грантів можуть бути багато програм і проектів: TACIS (Технічна допомога СНД), Європейського Союзу, Датської консультаційної служби (DAAS), Німецького уряду й ін.

Кожна служба, у якій країні вона б не працювала, намагається максимально використовувати всі названі джерела фінансування. Структура прибуткової частини бюджету залежить від конкретних економічних і політичних умов. У ряді країн (США, окремі землі Німеччини й ін.) найбільшу частку фінансування складають гроші

державного бюджету, в інших (Англія, Шотландія, Голландія й ін.) переважають комерційні надходження від продажу послуг.

Всі названі джерела фінансують безпосередньо діяльність реально існуючих і офіційно оформлених консалтингових формувань. У той же час інформаційна і консультативна діяльність здійснюється не тільки цими службами. Така діяльність у широкому масштабі може фінансуватися:

- державними службами за рахунок платників податків;
- державними службами в рахунок стягнення податків на деякі сільськогосподарські продукти;
- комерційними компаніями, що продають товаровиробникам засоби виробництва або купують їхню продукцію, і які у відносинах із замовниками також розповсюджують сільськогосподарські знання;
- асоціаціями товаровиробників, що оплачують консультативні послуги зі своїх членських внесків;
- асоціаціями сільськогосподарських товаровиробників, що субсидуються державою;
- недержавними організаціями, що фінансуються дотаціями усередині або ззовні країни і/або комерційними компаніями для створення собі сприятливого іміджу;
- недержавними організаціями, що одержують субсидії від держави або працюють по контрактах із державою (або з власною, або з іноземною «державою-донором») і ін.

Можливі різні сполучення вищеописаних варіантів. Наприклад, буває, коли з бюджету виплачується зарплата консультантам державної служби, тоді як інші поточні витрати бере на себе, наприклад, фермерська асоціація; а комерційно орієнтований кооператив або компанія-постачальник може «безкоштовно» вислати спеціалізований журнал своїм членам або клієнтам і т.д. [6]

Висновки та перспективи подальших розвідок. Надання інформаційно-консультативних (дорадчих) послуг є важливою складовою розвитку аграрного товаровиробництва, забезпечення його інноваційного розвитку. Проблеми дорадництва, які існують на даний момент можуть бути вирішеними, але обов'язково з підтримки держави, в тому числі в питаннях фінансування. На даний момент фінансування інформаційно-консультативних (дорадчих) послуг може здійснюватися з різних джерел і їх використання залежить від ініціативності самих дорадчих служб, інших консалтингових формувань.

Список використаної літератури

1. Статистичний збірник: Україна у цифрах у 2014 році; за ред. І. М. Жук; відповідальний за випуск О.А. Вишнеvsька. – Київ, 2015. – 238 с.
2. Курило В.І. Сільськогосподарське дорадництво в Україні як дієвий інструмент сприяння розвитку сільських територій / В. І. Курило [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.vsau.org/web/vsau/vsau.nsf/8bdf42e871eff545c2256fc7003eb150/4d82ad001b8d99bfc2257e21002b8653/\\$FILE/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%201.pdf](http://www.vsau.org/web/vsau/vsau.nsf/8bdf42e871eff545c2256fc7003eb150/4d82ad001b8d99bfc2257e21002b8653/$FILE/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%201.pdf)
3. П. В. Немчук Особливості діяльності корпоративних об'єднань у ринковій економіці та напрямів їх співпраці із службами сільськогосподарського дорадництва // Сільськогосподарське дорадництво: проблеми, стратегія та шляхи розвитку : матеріали наук.-практ.конф., (Київ, 16 жовт. 2013 р.) / [ред. кол.: Р. Я. Корінець, О. Ю. Лупенко, М. Ф. Кропивко та ін.] К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. 152 с.
4. Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net>
5. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: закон України від 17.06.2004 р. № 1807-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>
6. Аграрний сектор України. Джерела фінансування дорадчої діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/advisory/standardmethod/index.php?docid=36>

References

1. Statistical Yearbook: Ukraine in numbers in 2014 (2015). In I. M. Zhyk (Ed.). Kyiv (in Ukr.).
2. Kyrulo, V.I. *Agricultural extension in Ukraine as an effective tool to promote rural development*. Retrieved from [http://www.vsau.org/web/vsau/vsau.nsf/8bdf42e871eff545c2256fc7003eb150/4d82ad001b8d99bfc2257e21002b8653/\\$FILE/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%201.pdf](http://www.vsau.org/web/vsau/vsau.nsf/8bdf42e871eff545c2256fc7003eb150/4d82ad001b8d99bfc2257e21002b8653/$FILE/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%201.pdf) (in Ukr.).

3. Nemchuk, P. D. (2013) *Features of corporate groups in the market economy and areas of cooperation with the agricultural extension services*. In R. Ya. Korinets, O. Lupenko, MF Kropyvko et al. (Ed). K: NSC "IAE" (in Ukr.).
4. The agricultural sector of Ukraine. Retrieved from <http://agroua.net> (in Ukr.).
5. On Agricultural Advisory Activities (2004) (Law of Ukraine). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1807-15> (in Ukr.).
6. The agricultural sector of Ukraine. Sources of financing advisory activity. Retrieved from <http://agroua.net/advisory/standardmethod/index.php?docid=36> (in Ukr.).

SHEVCHENKO Svitlana Vasylivna

assistant of the department of finance

and banking S. Shevchenko

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

E-mail: maxsveta25@mail.ru

FEATURES FINANCING SOCIAL-DIRECTED AND PAID INFORMATION AND CONSULTANCY SERVICES

Introduction. *Providing information and consultancy plays an important role in the development of agriculture for today, and are a catalyst of scientific and technological progress in agriculture, as combining education, science and production.*

Purpose. *Identifying problems and future directions of information and consultancy services to rural producers (extension) as one of the most important factors in improving the efficiency of agricultural production and to identify sources of financing advisory business is the purpose of this article.*

Methods. *The author used monographic, analytical calculation, spreadsheet, comparative methods.*

Results. *There are a number of reasons that hampered the development of information and consultation to ensure agricultural producers, including insufficient government funding advisory.*

According to the law of information and consulting services to be financed from the state budget and local budgets, and conducted on a competitive basis. The competition aimed to provide social services advisory entities may take only advisory.

In addition to state support, financing advisory activity can be carried out through grants, technical assistance, from international programs and projects, charity contributions of natural and legal persons and other sources not prohibited by law.

Other external sources is occupied by grants and sponsorship assistance. These two sources are significant differences, despite the fact that both are allocated free of charge.

All these sources finance directly the activities of real and formalized consulting groups. At the same time, information and consulting activity carried out not only by these services. Such activity can massively funded: public services by taxpayers; government services in respect of taxes on certain agricultural products; commercial companies that sell commodity inputs or buy their products, and are in a relationship with customers and spread agricultural knowledge; associations of producers, who pay for consulting services from their membership fees; associations of agricultural producers, subsidized by the state; NGOs financed by grants within or outside the country and / or commercial companies to create a favorable image; NGOs receiving grants from the government or working on contracts with the state (or its own or foreign "donor countries") and others.

Originality. *Given the author's own definition of information and consulting services, namely an activity to transfer current product information on the subject that has such a product to the user, to meet the information it needs, which implies the use of this product obtain additional income consumer or social impact.*

Conclusion. *Providing information and consulting (advisory) services are an important part of the agricultural commodity production, providing its innovative development. Problems extension that exist at the moment can be resolved, but with state support, including in matters of finance. Currently funding information and consultation (advisory) services can be made from various sources and their use depends on the initiative most extension services and other consulting groups.*

Keywords: *information and advisory services; agricultural producers; counseling; information and advisory support; socio-focused services; commercial services; financing*

*Одержано редакцією 01.02.2016
Прийнято до публікації 05.02.2016*